

Andrus **kivirähk**

MUŽ, KTERÝ ROZUMĚL HADÍ ŘEČI

neewit

newit

Andrus Kivirähk
Muž, který rozuměl hadí řeči

Andrus **kivirähk**

MUŽ, KTERÝ ROZUMĚL HADÍ ŘEČI

☰ KNIHA ZLIN

Copyright © Andrus Kivirähk
Translation © Naděžda Slabihoudová, 2011
Cover and layout © Lucie Mrázová, 2011

ISBN: 978-80-7473-111-2

Les se docela vyprázdnil. Jen stěží někoho potkáte, leda nějaký ten hmyz. Jenže na hmyz nemůžete nijak působit, ten si jenom bzučí a piští stejně jako dřív. Vysává krev nebo štípe nebo vám jenom tak bez příčiny leze po noze, když mu přijdete do cesty, a pak sleze a jde si po svých, dokud ho neodkopnete nebo nerozšlápnete. Jeho svět je pořád stejný, jenže ani ten takový nezůstane věčně. Jednou udeří i jeho hodina. Já to ovšem neuvidím, nikdo to neuvidí. Ale jednou ta hodina udeří, to vím docela jistě.

Ani já už tak často nechodím ven. Nejvýš jednou týdně vstanu a jdu k prameni pro vodu. Umyju se od hlavy až k patě a dosucha utřu horké tělo. Vody se spotřebuje hodně, musím jít k prameni několikrát. Málokdy cestou potkám někoho, s kým bych prohodil pár slov. Většinou nevidím živou duši, párkrát jsem narazil na divokou kozu nebo jiné zvíře. Zvířata se zarazí, pouhý můj pach jim nažene strach. Když zasyčím, ztuhnou na místě, tupě na mě zacíví, ale blíž nejdou. Úkosem hledí na ten div světa – člověk, který zná hadí řeč! To jim nažene ještě větší strach, s radostí by skočila do křoví a utekla od toho podivného stvoření co nejdále – ale nesmí. Hadí řeč jim v tom brání. Zasyčím znovu, už důrazněji, a donutím je drsným povel, aby přišla ke mně. Hovada zoufale bučí, vlečou se ke mně proti své vůli. Mohl bych se nad nimi slitovat a nechat je jít, ale proč? Propukne ve mně nějaký podivný vztek na ty nové tvory, kteří neznají staré zvyky a poskakují podle lesa, jako by byl svět stvořen jen pro jejich volné po-

bíhání. Proto zasyčím ještě potřetí a tentokrát je moje řeč mocná jako bažina, z níž není úniku. Pomatená zvířata se vrhnou ke mně jako střelená, zatímco jejich útroby jsou sžírány nesnesitelným napětím. Vrazí ze sebe zvuk, jako když se roztrhnou příliš úzké kalhoty, a střeva jim vyhřeznou do trávy. Je na to odporný pohled a já nemám žádnou radost z toho, co jsem udělal, přesto však nepřestávám zkoušet svou moc. To přece není moje vina, že ta hovada zapoměla hadí řeč, kterou je moji předkové svého času učili.

Jednou se ale přihodilo něco docela jiného. Šel jsem právě od pramene s těžkými vědry na ramenou, když vtom jsem uviděl na cestě velkého losa. Zasyčel jsem ta prostá slova a už jsem předem cítil opovržení nad losem, který upadl do tak svízelné situace. Avšak los se nelekl, když nečekaně uslyšel z úst lidského mláďete dávno zapomenutý příkaz. Svěsil dokonce hlavu a zamířil rychle ke mně, padl na kolena a nastavil pokorně šiji, zrovna jako za starých časů, kdy jsme si obstarávali potravu tak, že jsme k sobě přivolali losa na porážku. Často jsem jako malý klouček viděl, jak si tak matka dělala zásoby na zimu pro naši rodinu! Vybrala si z velkého losího stáda nejvhodnější samici, zavola-la ji k sobě a podřízla zvířeti zaskočenému hadí řečí hrdlo. Taková urostlá losice nám vystačila na celou zimu. Jak se mi zdál směšný proti našemu prostému způsobu získávání potravy lov vesničanů, kdy honili jednoho losa celé dlouhé hodiny, spoustu střel vypustili do houští a pak se často vraceli domů s prázdnýma rukama. Vždyť přece potřebovali jen pár slov, aby se jim los podvolil! Jako teď. Velký a silný los mi ležel u nohou a očekával ránu. Byl bych ho mohl jediným pohybem ruky usmrtit. Ale já jsem to neudělal.

Místo toho jsem sundal z ramen vědro a dal jsem losovi napít. Klidně upíjel. Byl to starý býk, musel být hodně starý, jinak by si nemohl pamatovat, jak si má los počínat, když ho člověk zavolá. Byl by se zmítal a hrabal, snažil by se chytat zuby větví, i když ho ke

mně táhla prastará síla hadí řeči. Byl by ke mně přišel jako blázen, zatímco tenhle přišel jako král. Co z toho, že si přišel pro smrt. I to se musí umět. Je v tom něco ponižujícího, když se podrobí pradávným zákonům a zvyklostem? Podle mě ne. Nikdy jsme nezabili žádného losa pro zábavu – kdo by v tom mohl hledat zábavu? Potřebovali jsme jíst, pro získání potravy jsme měli jen hadí řeč, a tu řeč znali i losi a slyšeli na ni. Ponižující je všechno zapomenout jako ti mladí kanci a kozy, co jančí, jakmile tu řeč uslyší. Ponižující je chování vesničanů, když chodí po desítkách lovit jediného losa. Hloupost je ponižující, nikoli chytrost.

Napojil jsem toho losa, pohladil ho po hlavě a on si otřel tlamu o má prsa. Starý svět nebyl přece ještě docela zapomenut. Tak dlouho, dokud budu živ, tak dlouho, dokud bude žít ten starý los, bude tady v té pustině ještě žít také hadí řeč.

Nechal jsem losa jít. Ať ještě dlouho žije. A pamatuje.

To, čím jsem chtěl začít vyprávět svůj příběh, byl Manivaldův pohřeb. Bylo mi tenkrát šest let. Manivalda jsem nikdy neviděl, protože nežil v lese, ale na břehu moře. Nevím vlastně dodnes, proč mě strýček Vootele na ten pohřeb s sebou vzal. Jiné děti tam nebyly. Nebyl tam ani můj kamarád Pärtel, ani Hiie. A Hiie byla tehdy už určitě na světě, byla jen o rok mladší než já. Proč ji Tambet a Mall s sebou nevzali? Byla to pro ně přece jedna z nejpříjemnějších událostí – ne v tom smyslu, že by proti Manivaldimu něco měli a že by se z jeho smrti radovali. Ne, to zdaleka ne. Tambet si Manivalda velice vážil. Dobře si pamatuji, jak tenkrát u hořící hranice řekl: „Takoví muži se už nerodí.“ Měl pravdu, nerodí. Vlastně se v našem kraji už vůbec muži nerodí. Já jsem byl poslední, pár měsíců přede mnou se narodil Pärtel a o rok později přišla na svět Tambetova a Mallina Hiie. Ale to nebyl muž, Hiie byla děvče. Po nás se v našich lesích rodili jenom lasičky a zajíci.

To Tabet ovšem ještě nevěděl a ani nechtěl vědět. On pořád věřil, že jednou zase přijde čas a tak dále. Ničemu jinému nemohl věřit, byl už jednou takový. Pevně dodržoval všechny zvyky a obyčeje, každý týden chodil do posvátného háje a s vážnou tváří uvazoval na lípy barevné pentle ve víře, že přináší duchům oběti. Pohanský kněz Ülgas byl jeho nejlepší přítel. Ale ne, slovo přítel se sem nehodí. Tabet sám by pohanského kněze svým přítelem nenazval. To by mu připadalo dočista nestoudné. Pohanský kněz byl veliký a svatý, toho musel ctít, a ne se s ním přátelit.

Ülgas byl ovšem také na Manivaldově pohřbu. A jak by taky ne! On přece musel zapálit oheň a zesnulou duši poslat do země duchů. Dělal to pomalu, až do omrzení: zpíval, tloukl na buben, páčil nějaké houby a hrsti sena. Tak se od věků mrtví spalovali, tak se to muselo dělat. Proto jsem řekl, že Tabetovi byly ty pohřby náramně po chuti. Líbily se mu všechny rituály. Hlavně že všechno probíhalo jako za praotců, to Tabeto uspokojovalo.

Pro mě to byla ale hrozná nuda, dobře se na to pamatuju. Manivalda jsem vůbec neznal, a proto jsem ani nemohl cítit žádný zármutek. A tak jsem se rozhlížel kolem. Zpočátku bylo vzrušující a docela hrůzostrašné vidět mrtvý vrásčitý obličej s dlouhým vousem; předtím jsem žádného mrtvého člověka neviděl. Pohanský kněz čaroval a zaklínal tak dlouho, že jsem nakonec necítil ani vzrušení, ani hrůzu. Byl bych odtud nejradši utekl – k moři. Ještě nikdy jsem tam nebyl. Byl jsem lesní dítě. Avšak strýček Vootele mě pořád držel u sebe a šeptal mi do ucha, že hnedle bude zapálena hranice. Zpočátku to na mě zapůsobilo, moc jsem chtěl vidět oheň a obzvlášť to, jak se zapaluje člověk. Co z něho zbyde, jaké má kosti? Zůstal jsem na svém místě, ale žrec Ülgas pořád ještě nebyl hotov se svým rituálem a já jsem už byl polomrtvý únavou. Přestalo mě bavit čekat na to, až strýček Vootele dostane svolení před zapálením

hranice starcovu mrtvolu odkrýt, chtěl jsem prostě domů. Zívl jsem na celé kolo. Tambet na mě vypouličil oči a zabručel:

„Tiše, chlapče, jsi na pohřbu! Poslouchej žrece!“

„Jdi se proběhnout!“ pošeptal mi strýček. Běžel jsem k moři a skočil do vln tak, jak jsem byl, oblečený; pak jsem si hrál s pískem, dokud jsem nevypadal jako kus hlíny. Najednou jsem zpozoroval, že oheň už hoří, a tryskem jsem se tam rozběhl. Z Manivalda už nebylo nic vidět a plameny šlehalý až k nebi.

„Ty jsi ale špindíra,“ řekl strýček Vootele a pokoušel se mě oběma rukama očistit. Já jsem znovu zachytil Tambetův zlostný pohled. Nebylo mu přirozeně vhod, jak jsem se na pohřbu choval. On sám vždycky do puntíku dodržoval rituál.

Já jsem si z Tambeta nic nedělal, nebyl to můj otec ani strýček, jenom soused, jehož zloba se mi nelíbila. Zatahal jsem strýčka za vousy a zeptal se ho:

„Kdo byl ten Manivald? A proč žil u moře? Proč nežil v lese jako my?“

„U moře byl jeho domov,“ odpověděl strýček. „Manivald byl starý a moudrý muž. Nejstarší z nás. On dokonce viděl Drakónu.“

„Kdo je to Drakóna?“ zeptal jsem se.

„Drakóna je veliký had,“ vysvětloval strýček Vootele. „Největší ze všech, mnohem větší než hadí král. Je veliká jako les a dovede létat. Má obrovská křídla. Když vzlétne, zastíní slunce i měsíc. Za dávných dob vzlétla často až do oblak a sežrala všechny naše nepřátele, co se svými koráby přirazili k našemu břehu. A po jejich záhubě jsme získali jejich bohatství. Byli jsme bohatí a mocní. Všichni se nás báli, protože nikdo z nepřátel se nezachránil. Jenže naše bohatství jim nedalo spát, a tak chtivost zvítězila nad strachem. Nové a nové lodi plné nepřátel připlouvaly k našim břehům, aby nám ukradli naše poklady, ale Drakóna je všechny zabila.“

„Chtěl bych ji vidět,“ řekl jsem.

„To už bohužel nejde,“ vzdychl strýček Vootele. „Drakóna spí a my ji nemůžeme vzbudit. Je nás moc málo.“

„Jednou to dokážeme!“ ozval se Tambet. „Takhle nemluv, Vootele! Co je to za ponižující žvást? Pamatuj, že my oba se ještě dožijeme dne, kdy se Drakóna znovu vznese k nebesům a sežere všechny nicotné železné muže a vesnické krysy!“

„To ty žvaníš,“ řekl strýček Vootele. „Jak by se to mohlo stát, když sám moc dobře víš, že k tomu, aby se Drakóna probudila, by bylo zapotřebí aspoň deset tisíc mužů? Jedině když deset tisíc mužů promluví společně hadí řečí, tak se Drakóna probudí ve své tajné skrýš a vzlétne k nebesům. A kde máš těch deset tisíc mužů? Nedáme dohromady ani deset.“

„Nesmíme to vzdát!“ zasyčel Tambet. „Vem si Manivaldiho – on pořád doufal a den po dni dělal svou práci. Kdykoli zpozoroval na obzoru loď, zapálil suchý pařez, aby všem oznámil – je čas, aby se Drakóna probudila! Dělal to rok co rok, třebaže už dávno nikdo neodpověděl na jeho znamení a cizí lodě dál přistávaly u břehu a železní muži beztretně vstupovali na souš. A přesto nemávl rukou, ale pořád vykopával a sušil pařezy, zapaloval je a čekal – dál čekal! Čekal, že se snad přece jen vznese nad les mocná Drakóna jako za starých dobrých časů!“

„Ta už se nikdy nevznese,“ řekl strýček Vootele ponuře.

„Já ji chci vidět!“ žadonil jsem. „Chci vidět Drakónu!“

„Tu už neuvidíš,“ odpověděl strýček.

„Copak ona umřela?“ zeptal jsem se.

„Ne, ta nikdy neumře,“ řekl strýček. „Ona spí. Jenomže nevím kde. Nikdo to neví.“

Zklamaně jsem se odmlčel. Pověst o Drakóně byla tak zajímavá, ale skončila do ztracena. Co máš ze zázraku, který nikdy neuvidíš? Tambet a strýček se přeli dál, ale já jsem se vlekl zpátky k moři. Chodil jsem po

pobřeží. Bylo tu krásně, všude plno písku a tu a tam se válely velké vyvrácené pařezy. Určitě to byly ty, co právě spálený Manivald sušil, aby zapaloval výstražné ohně, které nikoho nezajímaly. U jednoho pařezu ležel nějaký muž. Byl to Meeme. Nikdy jsem ho neviděl chodit, vždycky se válel někde v křoví, jako by byl nějaký list, který vítr zanáší z jednoho místa na druhé. Věčně žvýkal nějakou muchomůrku a nabízel ji i mně, ale já jsem si ji nikdy nevzal, protože mi to maminka zakázala.

I tentokrát ležel Meeme na boku u pařezu a já jsem zase neviděl, kdy a jak přišel. Umínil jsem si, že musím zjistit, jak ten muž vypadá ve stoje a jak se vůbec pohybuje, jestli jako člověk nebo jestli chodí po čtyřech jako zvíře nebo se dokonce plazí jako had. Šel jsem k němu blíž a k svému údivu jsem spatřil, že tentokrát nežvýká muchomůrku, ale usrkává z kožené nádoby nějaké pití.

„Ááá!“ zrovna si utíral pusou, když jsem si k němu přisedl a se zájmem čichal neznámou vůni vycházející z nádoby. „To je víno. O moc lepší než muchomůrka, budetež pochváleni cizáci a váš krátký rozum. Po houbě je hrozná žízeň, musíš vypít spoustu vody, ale tohle žízeň uhasí a zároveň opájí. Ohromná věcička. Myslím, že u toho zůstanu. Chceš taky?“

„Ne,“ řekl jsem. Maminka mi sice pít víno nezakázala, ale mohla se domyslet, že když už Meeme něco nabízí, není to o nic lepší než muchomůrka. „Odkud máš tu nádobu?“ V lese jsem nic podobného nikdy neviděl.

„To je od mnichů a jiných cizáků,“ odpověděl Meeme. „Praštíš je jednoduše do hlavy a měch je tvůj.“ A pil dál. „Dobré pití, to se musí nechat,“ pochvaloval si zase. „Ten hlupák Tambet si může křičet a ječet, jak chce, ale to pitivo cizáků je onačejší než naše.“

„A proč Tambet křičel a ječel?“ zeptal jsem se.

„Jemu je přece proti srsti, když má někdo co dočinění s cizáky nebo dokonce sahá na jejich věci,“ mávl

Meeme rukou. „Řekl jsem mu, že jsem se toho mnicha ani nedotkl, to jenom moje sekera, ale on pořád ječel. Jenže co když už se mi nechce jíst celé dny muchomůrky? Co když je o moc lepší rázem rozseknout někomu palici? Člověk má být učenlivý, ne jako ten pařež tady. Ale takoví my bohužel jsme. A co z toho máme? Jako ty mouchy před zimou mátožně lítáme s bzukotem po lese, dokud nepadneme do mechu a nechcípeme.“

Z toho jeho povídání jsem nic nepochopil a vstal jsem, abych se vrátil ke strýčkovi.

„Počkej, chlapče!“ zarazil mě Meeme. „Chci ti něco dát.“

Hned jsem prudce zavrtěl hlavou, poněvadž jsem věděl, že teď přijde buď muchomůrka, nebo víno, nebo nějaká třetí ohavnost.

„Řekl jsem ti počkej!“

„Máma to nedovolí!“ trval jsem na svém.

„Nežvaň! Máma neví, co ti chci dát. Na, vem si to! Já to na nic nepotřebuju. Pověš si to na krk!“

Meeme mi strčil do dlaně malý kožený pytlíček. Ucítil jsem, že v něm je nějaká malá, ale těžká věcička.

„Co je uvnitř?“ zeptal jsem se.

„Jo, uvnitř? No, tam uvnitř je prstýnek.“

Rozvázal jsem pytlíček a opravdu tam byl prsten. Stříbrný prsten s velkým červeným kamenem. Zkusil jsem ho dát na prst, ale prsten mi byl moc velký.

„Dej ho do pytlíčku,“ poučil mě Meeme. „A pytlíček si pověš na krk, jak jsem řekl.“

Strčil jsem prsten zpátky do pytlíčku. Byl udělaný ze zvláštní kůže. Lehounký jako list. Kdybych ho upustil, odnesl by ho vítr. Ale tak vzácný prsten musel mít jemný a překrásný pelíšek.

Poděkoval jsem a byl jsem náramně šťastný. „To je náramně krásný prsten!“

Meeme se zasmál a řekl:

„No dobrá, chlapče. Já nevím, jestli je krásný nebo ošklivý, ale užitečný bude určitě. Pěkně ho v tom pytlíčku opatruj.“

Běžel jsem zpátky k ohni. Manivald už byl spálený, jenom jeho popel ještě žhnul. Ukázal jsem prsten strýčkovi Vootelemu a ten si ho dlouho a důkladně prohlížel.

„To je drahá věc,“ řekl nakonec. „Odněkud z cizí země, nejspíš ji kdysi přivezli na svých lodích na naše pobřeží železní muži. Nedivil bych se, kdyby jeho nositel padl jako kořist Drakóny. Nevím, proč ho Meeme dal zrovna tobě. Spíš ho měl poslat tvojí sestře Salme. Co budeš ty, chlapec, s tak drahocenným šperkem tady v lese dělat?“

„Ale já ho Salme nedám!“ zvolal jsem uraženě.

„Nedáš, to se ví,“ prohodil strýček Vootele. „Meeme nedělá nic jenom tak. Když dal prsten tobě, pak to tak má být. Já tomu sice moc nerozumím, ale to nic neznamená. Jednou se všechno ukáže. Teď pojďme domů.“

„Ano, pojďme,“ souhlasil jsem a pocítil jsem hroznou únavu. Strýček si mě hodil na ramena a šli jsme přes rozkvetlý les domů. Za námi zůstal doutnající oheň a moře, které už nikdo nestřeží.

Já jsem se vlastně narodil ve vsi, ne v lese. Můj otec byl jedním z těch, kdo se rozhodli přesídlit do vsi. Všichni se přece stěhovali nebo skoro všichni a moji rodiče byli jedni z posledních. Nejspíš kvůli matce, které se nelíbil vesnický život, nebavilo ji pěstovat obilí a nikdy nejedla chleba.

„Jsou to pomyje,“ říkávala mi. „Víš, Leemete, já nevěřím, že to vůbec někomu chutná. To pojídání chleba je jednoduše přetvářka. Touha vypadat náramně vznešeně a žít jako cizáci. Dobrá pečínka z losa je docela něco jiného. Ale teď se pojď najíst, drahé dítě! Pro koho jsem tu kýtou pekla?“

Otec měl docela jiné názory. Chtěl být člověkem jiné doby a člověk jiné doby musel žít ve vesnici, pod širým nebem a sluncem, a ne v temném lese. Musel pěstovat žito, pracovat celé léto jako nějaký špinavý mravenec, aby mohl na podzim s vážnou tváří hltat chleba, a podobat se tak cizákům. Člověk nové doby musel mít doma srp, s nímž na podzim žnul obilí shrbený až k zemi, musel mít ruční mlýnek, v němž s hekáním a funěním mlel zrní. Strýček Vootele mi vyprávěl, jak můj otec, ještě když žil v lese, div nepukl zlostí a závistí při pomyšlení, jak zajímavý a slastný život vedou vesničani a jaké mají šikovné náradí.

„Musíme se rychle přestěhovat do vsi!“ křičel. „Život nám klouže pod rukama! Dneska žijou všichni normální lidi pod širým nebem, a ne v houštině! Já chci taky orat a sít, jak to dělají všichni v řádném světě. Proč já mám být ubožejší? Já už nechci žít jako žebrák! Podí-

vejte se na železné muže a mnichy – na první pohled se pozná, že nás předběhli o sto let! Musíme napnout všechny síly, abychom je dohonili!”

A odvedl matku do vesnice. Postavili si malou světničku a můj otec se učil orat a sít, pořídil si srp a ruční mlýnek. Začal chodit do kostela a učit se německy, aby rozuměl řeči železných mužů a odkoukal od nich ještě odvážnější a modernější způsoby. Jedl chleba a pochvaloval si, jak dobře chutná, a když se naučil ještě vařit ječnou kaši, jeho nadšení a hrdost nebraly konce.

„Bylo mi z toho na zvracení,“ přiznávala mi matka, ale otec jedl ječnou kaši třikrát denně. Vraštil sice trochu tvář, když tvrdil, že je to obzvláštní lahůdka, která se prostě musí umět jíst. „Ne jako ty naše kusy masa, které dovede sežrat každý hlupák, ale jemné, chutné a pro člověka vhodné evropské jídlo!“ říkal. „Ne moc mastné, ne moc tučné, ale lehké a stravitelné. A přitom syté! Královský pokrm!“

Když jsem se narodil, otec vyžadoval, aby mě krmlili jenom ječnou kaší, neboť jeho dítě „musí dostat to nejlepší“. Taky mi obstaral malý srpeček, abych ihned, jakmile se postavím na nohy, mohl s ním jít na pole žnout obilí. „Srpeček je ovšem drahá věc a mohlo by se zdát, že nemá smysl dávat ji do ruky dítěti, ale já na to mám jiný názor. Naše dítě si musí už od malička zvykat na moderní pracovní nářadí,“ prohlásil hrdě. „Budoucnost nemůže být bez srpu, ať se tedy od mala učí velkému umění žatvy!“

To všechno mi vyprávěl strýček Vootele. Já svého otce nepamatuju. Matka o něm nerada mluvila. Upadla vždycky do rozpaků a obrátila řeč. Určitě se až do konce života cítila vinna otcovou smrtí. To bylo tak – matka se ve vsi nudila. Neměla ráda polní práce, a když byl otec na poli, matka bloumala po lese, který znala odedávna, a seznámila se s medvědem. Co bylo dál, je nasnadě, je to docela všední věc. Jen málo žen by odolalo medvědovi, medvědi jsou přece

tak velcí, hebcí, bezmocní a chlupatí. Ještě ke všemu to byli rození svůdníci. Ženy se jim hrozně líbily, a tak využili každé možnosti se k některé z nich přitisknout a líznout ji za uchem. Za starých dob, kdy většina našich lidí žila ještě v lese, bylo na denním pořádku, že se ženy zamilovaly do medvědů, dokud muž nakonec páreček nepřistihl a zvíře nezahnal.

Medvěd začal chodit k nám do vsi pokaždé, když otec odešel na pole. Bylo to tuze přátelské zvíře – moje sestra Salme, která je o pět let starší než já, si na něj pamatuje a vyprávěla mi, že medvěd jí vždycky přinesl med. Jako všichni medvědi tehdy, i on trochu rozuměl lidské řeči, neboť medvědi jsou nejchápavější tvorové, když ovšem pomineme hady, bratry lidí. Medvědi mnoho nemluví a jejich řeč není nijak zvlášť rozumná, ale co taky chytrého říkat milence? Běžné věci jsou v každém případě jasné.

Ted' se ovšem všecko změnilo. Když jsem šel k prameni pro vodu, párkrát jsem zahlédl medvědy a hlasitě je pozdravil. Hloupě na mě civěli a drali se do křoví tak prudce, až praskalo. Celá ta kulturní komunita, které se medvědi během dlouhých staletí stali součástí, společný život s lidmi a hady, vzala v krátké době za své a z medvědů se stala obyčejná zvířata. Stejně tak to dopadlo s námi. Kdo ještě kromě mě zná hadí řeč? Svět zpustl, dokonce i voda z pramene zhořkla.

Ale nechme toho. Tenkrát, když jsem byl ještě dítě, dovedli si medvědi vyměňovat s lidmi myšlenky, i když jsme se s nimi nijak zvlášť nekamarádili. Pokládali jsme totiž medvědy za nižší tvory. Koneckonců jsme to byli přece my, kdo medvědy zdokonaloval a vytahoval je za uši z prvobytné nevědomosti. V jistém smyslu to byli naši žáci a z toho pramenila naše převaha. Až na tu chlípnost medvědů a tu jejich nepochopitelnou přitažlivost pro naše ženy... Příliš často byla v jejich postelích k nalezení medvědí srst.

Můj otec však dopadl ještě hůř. Nenašel v posteli jenom medvědí srst, ale celého medvěda. To by

ovšem nebylo nic tak strašného – měl na medvěda silně zasyčet a přistižený Brumla by upláchl do lesa se schlíplýma ušima. Jenže otec začínal zapomínat hadí řeč, ve vsi ji nepotřeboval, a kromě toho ji nepokládal za nic zvláštního. Myslel si, že srp a ruční mlýnek ho udělají lepším. Proto když uviděl ve své posteli medvěda, zamumlal něco německy a přistižený medvěd byl z těch nesrozumitelných slov tak zmatený a rozrušený, že otci ukousl hlavu. Hned toho přirozeně litoval, protože medvěd není vůbec krvežíznivé zvíře, na rozdíl například od vlka, který slouží člověku jedině díky hadí řeči. Nosí ho na hřbetě a nechá se i dojit. Vlk je opravdu pořádně nebezpečné domácí zvíře, jenže když v lese není žádné chutnější mléko, je nutné se smířit s vlčí vzteklostí už proto, že hadí řeč ho zkrotí jako beránka. Ale medvěd je přece jen myslící tvor. Medvěd zabil otce v zoufalství, a jelikož vražda byla spáchána v návalu chlípnosti, potrestal sám sebe, kousl se do lýtky.

Pak příběhla matka a odtáhla medvěda od otcovy mrtvoly. Medvěd prohlásil, že už se víckrát neukáže, a utekl do lesa. Matce to bylo zřejmě vhod; jak už jsem řekl, cítila se hrozně provinile a její láska k medvědovi byla ta tam. Po celý svůj další život nesnášela medvědy. Zasyčela, jakmile je uviděla, a šla dál svou cestou. Ta její nenávisť vnesla později do naší rodiny plno zmatku a hádek, ale o tom budu mluvit až později, až nadejde ten pravý čas.

Po otcově smrti už matka neměla důvod zůstat dál ve vsi. Vzala mě na záda, sestru za ruku a vrátila se zpátky do lesa. Tam pořád ještě žil její bratr a můj strýček Vootele, který si nás vzal na starost a pomohl nám postavit chýši. A ještě nám daroval dvě mladé vlčice, abychom měli pořád čerstvé mléko. I když otcova smrt dlouho matku zraňovala, zároveň se jí ulevilo, protože se nikdy nemohla smířit s odchodem z lesa. Cítila se dobře jedině tady. Nemusela se ani trochu starat o to, aby žila jako železní muži, a v jejím hospo-

dářství nebyl jediný srp. V matčině domácnosti se už nikdy nejedl chléb, vždycky se tu našlo k snědku losí nebo kozí maso.

Mně nebyl ještě ani rok, když jsme se přestěhovali zpátky do lesa. Proto jsem nevěděl nic o vsi a tamějším životě, vyrůstal jsem v lese a byl to můj jediný domov. Měli jsme pěknou chýši v hlubokém lese, kde jsem žil s matkou a sestrou, a taky jeskyně strýčka Vooteleho byla poblíž. Tenkrát ještě nebyl les docela prázdný, mohli jste narazit na pár cizích lidí, třeba na stařeny, které dojily u chýše vlčice, nebo na starce s dlouhými vousy, jak si povídali s tlustými zmijemi. Mladších lidí bylo méně a jejich počet ustavičně klesal. Čím dál častěji jste mohli spatřit opuštěné příbytky. Chýše zarůstaly křovím, vlci bez pána volně pobíhali a staří lidé říkali, že jednou stejně přijde všecko vniveč a už to nebude ten pravý život. Obzvlášť je rmoutilo, že se přestali rodit chlapci, což bylo docela přirozené – komu by se mohli rodit, když všichni mladí lidé utekli do vesnice? Šel jsem se na tu vesnici podívat. Díval jsem se z okraje lesa, blíž jsem se neodvážil. Všechno tam bylo jiné a podle mě i mnohem pěknější. Bylo tam hodně slunce a světla, domky pod širým nebem mi připadaly hezčí než naše chýše, napůl utopená v jedloví, a u každého domku jsem viděl běhat velký hlouček dětí.

To obzvlášť ve mně budilo závist, měl jsem totiž málo kamarádů na hraní. Se sestrou Salme jsem nemohl počítat, byla přece o pět let starší a ještě k tomu holka, ty měly svoje zábavy. Naštěstí tu byl Pärtel, s tím jsme společně lítali po lese. A ještě tu byla Hiie, Tambetova dcera, jenže ta byla zase moc malá. Kolíbala se na svých vratkých nožkách kolem domu a každou chvíli sebou plácla na zem. Ta se prozatím na hraní nehodila a já jsem ještě ke všemu k Tambetovi nerad chodil. Třebaže jsem byl ještě malý a hloupý, poznal jsem, že mě Tambet nesnáší. Vždycky když mě

uviděl, prskal a frkal a jednou, když jsme šli s Pärtlem z jahod a z dobroty srdce jsme jahody nabídli vrávorající Hiie, zavolał Tarnbet z domu:

„Pojď sem, Hiie! Od lidí ze vsi nic nebereme!“

Nemohl mé rodině nikdy odpustit, že jsme kdysi odešli z lesa a mě a Salme pokládal za paličaté vesnické spratky. V posvátném háji na nás civěl s očividnou nevraživostí, jako by nám vyčítal, že my, prosáklí vesnickým puchem, se vůbec cpeme na tak důležité místo. Ale já jsem do posvátného háje chodil nerad, protože se mi vůbec nelíbilo, jak žrec Ülgas potíral posvátné stromy zaječí krví. Zajíci byli tak milí tvorové a já jsem nechápal, jak je nějaký člověk mohl zabíjet jen proto, aby jejich krví omýval kořeny stromů. Báł jsem se Ülgase, třebaže na pohled nebył zlý, spíš vypadal jako dobrosrdečný dědeček a k dětem se choval přátelsky. Občas zašel k nám a mluvil o všelijakých duchách a o tom, že obzvlášť děti by jim měly projevovat velkou úctu; před mytím u pramene by měly duchu vod přinést oběť a po načerpání vody do džberu ještě jednu. A kdo se chce vykoupat v řece, musí přinést několik obětí, jestli nechce, aby ho duch vod utopil.

„A jaké to mají být oběti?“ zeptal jsem se a žrec Ülgas mi s laskavým úsměvem vysvětlil, že nejlepší je vzít žábu, za živa ji po délce rozříznout a hodit ji do pramene nebo do řeky.

„Proč jsou duchové tak zlí?“ zeptal jsem se vyděšeně, neboť takové mučení žáby mi připadalo hrozné. „Proč chtějí pořád krev?“

„Co to říkáš za hlouposti, duchové nejsou zlí,“ pokáral mě Ülgas. „Duchové prostě vládnou nad vodami a stromy a my musíme plnit jejich příkazy a žádosti, takový je pradávňý zvyk.“

Pak mě poplácal po tváři, nařídil, abych určitě zas brzy přišel do posvátného háje: „...neboť ti, kdo tam nechodí, budou roztrháni posvátnými psy,“ dodal a odešel. Mě se ale zmocnila hrůza a pochybnost.

Nedovedl jsem si totiž představit, že bych mohl rozříznout vejpůl živou žábu. Koupal jsem se málokdy a jen kousek od břehu, abych stačil vylézt z vody dřív, než na mě krvežíznivý duch vod skočí za to, že jsem nezabil žábu. A když jsem šel do posvátného háje, měl jsem nepříjemný pocit; všude jsem vyhlížel ty strašné posvátné psy, kteří tam podle Ülgase žijí a hlídají. Jednou jsem zachytil Tambetův opovržlivý pohled, který nutně znamenal, že nějaký „vesničánek“ tu chytá lelky, místo aby procítěně poslouchal žrecovo vzývání.

Slovo „vesničánek“ se mě nijak nedotklo. Jak už jsem řekl, vesnice se mi líbila. Pořád jsem se pokoušel na matce vyzvědět, proč jsme odešli a jestli bychom se tam nemohli vrátit – když ne navždycky, tak se tam aspoň na chvíli podívat. Matka ovšem nesouhlasila a snažila se mi vysvětlit, jak nádherně je v lese a jak nudný a těžký je život na vsi.

„Jedí tam chleba a ječnou kaši,“ říkala, zřejmě aby mě postrašila, i když jsem si nepamatoval, jak ta jídla chutnají, a jejich pojmenování ve mně nevyvolávala žádný odpor. Právě naopak, ta neznámá jídla zněla lákavě a já bych je rád ochutnal. A tak jsem matce řekl:

„Chci chleba a ječnou kaši!“

„Ach, ty nevíš, jak je to odporné. My máme přece spoustu dobrého pečeného masa! Pojď si vzít, synku! Je to stokrát lepší, věř mi.“

Nevěřil jsem. Pečené maso jsem jedl každý den, bylo to všední jídlo bez jakéhokoli tajemství.

„Já chci chleba a ječnou kaši!“ opakoval jsem umírněně.

„Leemete, přestaň už s těmi hloupostmi! Vždyť ani nevíš, co mluvíš. Ty nepotřebuješ žádný chleba. Ty si jenom myslíš, že to chceš. Vždyť bys to hned vyplivl. Chleba je suchý jako mech, houlí se v puse. Podívej, mám tu dokonce soví vejce!“

Soví vejce jsem měl rád, a jakmile jsem je spatřil, přestal jsem být tak umíněný a šel vysávat vejce. Při-

šla Salme, uviděla mě a spustila křik, že mi máma nadržuje a že chce taky pít soví vejce!

„Ale jistě, Salme,“ souhlasila matka. „Vybrala jsem vejce i pro tebe. Oba dostanete stejně.“

Nato si Salme strčila svá vejce do klína, sedla si vedle mě a začali jsme spolu závodit. A já už jsem po chlebu a ječné kaši ani nevzdechl.

Několik sovích vajec nemohlo přirozeně nadlouho utlumit mou zvědavost, a tak jsem už nazítří bloumal po kraji lesa a žádostivě hleděl na vesnici. Kamarád Pärtel byl se mnou a byl to právě on, kdo nakonec řekl:

„Proč jsme tak daleko, pojďme blíž.“

Ten návrh se zdál příliš nebezpečný, už při pouhém pomyslení se mi rozbušilo srdce. I Pärtel, třebaže se tvářil odvážně, se na mě díval tak, jako by čekal, že zavrtím hlavou a budu proti – nejspíš se sám zhrozil svých slov. Já jsem nezavrtěl hlavou, ale rovnou prohlásil:

„Jdeme.“

Při těch slovech jsem měl pocit, jako by mě čekal skok do nějaké černé lesní tůně. Ušli jsme pár kroků a nerozhodně se zastavili. Podíval jsem se na Pärtla a uviděl jsem, že kamarád je bílý jako stěna.

„Tak jdeme dál?“ zeptal se.

„No jistě.“

Šli jsme. Byla to hrůza. První dům už byl docela blízko, ale naštěstí nebylo vidět človíčka. Nedomluvili jsme se s Pärtlem, jak daleko půjdeme. Snad až k domu? A co bude dál? Podíváme se skrz dveře dovnitř? Toho se asi neodvážíme. Do očí se mi draly slzy, nejradši bych pádil zpátky do lesa hlava nehlava, ale dokud šel kamarád vedle mě, neslušelo se dát najevo zbabělost. Pärtel si určitě myslel totéž, protože jsem slyšel, jak občas zafňukal. Ale přesto jsme jako v nějakém čarovném snu šli bok po boku dál.

Vtom vyšla z domu holka asi tak stará jako my. Zůstali jsme stát. Kdyby se před námi objevil někdo dospělý, rozběhli bychom se s hlasitým křikem zpátky do lesa, ale před stejně starou holkou nebylo proč utíkat. Nezdála se nijak nebezpečná, i když byla z vesnice. Přesto jsme byli velmi opatrní, civěli jsme na ni, ale blíž jsme nešli.

Holka se zase dívala na nás. Nejevila sebemenší známku strachu.

„Přišli jste z lesa?“ zeptala se.

Přikývli jsme.

„Přišli jste do vsi nastálo?“

„Ne,“ odpověděl Pärtel a já jsem usoudil, že nastal vhodný čas se trochu pochvástat. Prohlásil jsem, že už jsem ve vsi žil, ale vystěhoval se.

„Proč jsi šel zpátky do lesa?“ podivila se holka. „Nikdo se nevrací do lesa, všichni přicházejí z lesa do vsi. V lese žijou hlupáci.“

„Sama jsi hlupačka,“ řekl jsem.

„Nejsem, to ty jsi hlupák. Všichni říkají, že v lese žijou jen zabedněnci. Jen se podívej, co máš na sobě! Kůže! Hrůza! Jako zvíře.“

Srovnávali jsme svoje oblečení s oblečením té vesnické holky a museli jsme uznat, že má pravdu. Naše šaty byly opravdu šeredné a visely na nás jako pytle, zatímco děvče mělo na sobě dlouhou jemnou košilku, která se nedala srovnat s kůží žádného zvířete. Byla vzdušná, lehká a vlála ve větru.

„Jaká je to kůže?“ zeptal se Pärtel.

„To není kůže, to je látka,“ odpověděla. „To se tká.“

To slovo jsme nikdy neslyšeli. Děvče vyprsklo smíchy.

„Vy nevíte, co je to tkaní?“ zvolala. „Vy jste nikdy neviděli stav? Ani přeslici? Pojdte do světnice, ukážu vám to.“

To pozvání nás vyděsilo a zároveň zaujalo. Podívali jsme se s Pärtlem na sebe a usoudili jsme, že to musíme risknout. Ty věci se zvláštními jmény jsme mu-

seli vidět. Co nám ta holka může udělat, jsme přece dva. Jestli ovšem nemá tam ve světnici nějaké spoušce...

„Kdo je ještě uvnitř?“ zeptal jsem se.

„Nikdo. Jsem doma sama, všichni ostatní jsou na senách.“

To byla zase jedna z nepochopitelných věcí, ale my už jsme nechtěli vypadat jako zabeďněnci, a proto jsme přikýkli, jako bychom věděli, co ta „sena“ znamená. Dodali jsme si odvahy a vešli do světnice.

Byl to ohromující příbytek. Všecky ty zvláštní věcíčky, kterých bylo v místnosti plno, nás dočista oslnily. Stáli jsme jako zařezaní a neodvážili se usednout ani jít dál. Holka se naopak cítila jako ryba ve vodě a dělalo jí radost, že se před námi může tvářit důležitě.

„Tak tohle je přeslice,“ řekla a poklepala na jednu z nejpodivnějších věcíček, které jsem v životě viděl. „Na tom se přede. Já už umím příst, mám vám to ukázat?“

Něco jsme zamumlali. Holka si sedla k přeslici a to zvláštní nářadí se najednou začalo točit a vrčet. Pärtel vzdychal nadšením.

„To je síla!“ zamumlal.

„Líbí?“ zeptala se holka koketně. „No dobrá, mně už se nechce dál příst.“ Vstala a dodala: „Co vám mám ještě ukázat? Třeba tuhle lopatu na chleba.“

I lopata na chleba ve mně zanechala dojem.

„A co je tohle?“ zeptal jsem se a ukázal na věc visící na stěně ve tvaru kříže a na ní byl člověk.

„To je Ježíš Kristus, náš Bůh,“ odpověděl kdosi. Nebyl to dívčí, ale mužský hlas. Zapištěli jsme s Pärtlem jako myši a chtěli jsme vyrazit ze dveří, ale zarazil nás.

„Neutíkejte!“ ozvalo se. „Zbytečně se celí třesete. Vy jste z lesa, je to tak? Uklidněte se, chlapci, nikdo vám nic zlého neudělá.“

„To je můj otec,“ řeklo děvče. „Co je vám, proč se bojíte?“

Nesměle jsme si prohlíželi muže, který vešel do světnice. Byl vysoký a se svými zlatavými vlasy a zlatavým vousem vypadal náramně vznešeně. Také jeho šaty byly v našich očích až k závidění pěkné. Měl na sobě stejně světlou košili jako děvče, kalhoty ze stejné látky a na krku stejný kříž, jaký jsem viděl na stěně.

„Povězte, žije v lese ještě hodně lidí?“ zeptal se. „Řekněte svým rodičům, aby se zřekli své slepoty! Všichni myslící lidé se teď stěhují z lesa do vesnice. Je přece hloupé žít ještě v našem století v temné houštině a zříkat se všeho blaha, které nabízí dnešní věda. Smutné je pomyšlení na ty ubožáky, kteří musí postaru mrznout v jeskyních, zatímco ostatní lidé žijí v zámcích a palácích! Proč má být náš národ poslední? My chceme taky okusit všechny slasti jako jiné národy! Řekněte to svým otcům a matkám. Když nemyslí na sebe, měli by se slitovat nad svými dětmi. Co z vás může být, když se neučíte mluvit německy ani sloužit Bohu?“

Na to jsme ovšem nedokázali nic říct, i když podivuhodná slova jako „zámky“ a „paláce“ nám rozbušila srdce. Určitě jsou ještě vznešenější než přeslice a lopata na chleba. Chtěl bych je vidět! Měl bych opravdu doma říct, aby nám dovolili aspoň nějaký čas pobýt ve vsi a spatřit všechny ty podivuhodné věci?

„Jak se jmenujete?“ zeptal se muž.

Zamumlali jsme svoje jména. Muž mě poplácal po rameni.

„Pärtel a Leemet – to jsou pohanská jména. Když přijdete do vsi žít, budete pokřtěni a dostanete biblická jména. Já jsem se například dřív jmenoval Vambola, ale teď už mnohá léta nosím jméno Jan. A moje dcera se jmenuje Magdalena. Není to krásné? Biblická jména jsou všechna krásná. Celý svět je nosí, silní synové a spanilé dcery všech velkých národů. A taky my, Estonci. Moudrý si počíná tak jako ostatní moudří před ním, nepije kořalku jako nějaké prase, když padne na pomyje.“

Jan nás ještě jednou poplácal po tvářích a poslal ven.

„Teď jděte domů a promluvte si s rodiči. A brzo se vraťte. Všichni Estonci musí vyjít z temného lesa na slunce a čisté povětrí; ty nebeské větry nám přinášejí moudrost z dalekých zemí. Já jsem starosta téhle vesnice a budu vás čekat. Magdalena taky. Bylo by hezké, kdybyste si všichni tři spolu hráli a v neděli se chodili modlit do kostela. Na shledanou, chlapci! A Bůh vás opatruj!“

Bylo vidět, že Pärtla něco tíží. Několikrát otevřel ústa, ale netroufal si promluvit. Nakonec, když už jsme se měli k odchodu, se neudržel a zeptal se:

„Strejčku, co to máte v ruce za dlouhou hůl? A proč má tolik trnů?“

„To jsou hrábě!“ odpověděl Jan s úsměvem. „Až přijdeš do vsi žít, budeš mít taky takové.“

Pärtlovi se objevil na tváři široký radostný úsměv. Běželi jsme do lesa.

Chvíli jsme běželi společně, pak jsme zamířili každý domů. Přihnal jsem se do chatrče, jako by mě někdo pronásledoval, s pevným rozhodnutím, že hned mámě vysvětlím, že život ve vsi je daleko zajímavější než v lese.

Máma nebyla doma. Salme taky ne. Jenom strýček Vootele seděl v koutě a žvýkal sušené maso.

„Co je s tebou?“ zeptal se. „Celý jen hoříš.“

„Byl jsem ve vsi,“ odpověděl jsem a rychle mu vyprávěl, co všechno jsem v Janově domě viděl. Pletl jsem páté přes deváté a chvílemi mi z rozčilení selhal hlas.

Strýčka nevyvedlo vyprávění o všech těch podivuhodných věcech z míry, třebaže jsem mu nakreslil hrábě kouskem uhlíku na zeď.

„Já jsem ty hrábě viděl,“ řekl. „Ty jsou nám tady k ničemu.“

Jeho slova mi připadala neuvěřitelně hloupá a sta-

romódní. Jakže! Když už byla jednou vynalezena tak úžasně zajímavá věcička, jako jsou hrábě, pak se s tím dá určitě něco dělat. Magdalena a otec Jan je přece používají!

„On je snad opravdu potřebuje, může s nimi shrabovat seno,“ vysvětloval strýček Vootele. „Oni potřebují usušit seno, aby jejich zvířata netrpěla v zimě hladu. Nám to starost nedělá, naši losi a kozy si sami v zimě poradí, sami si v lese najdou potravu. Zvířata vesničanů ale v zimě ven nechodí, nesnášejí zimu a ještě k tomu jsou tak hloupá, že by mohla v lese zabloudit a vesničani by je už nenašli. Neznají hadí řeč, tou řečí by mohli k sobě přivolat všechny živé tvory. Proto vězní svá zvířata celou zimu v domě a krmí je senem, které v létě s velkou námahou usušili. Proto vesničani potřebují ty směšné hrábě, ale my se bez nich docela dobře obejdeme.“

„Ale co přeslice!“ zvolal jsem smířlivě. Přeslice ve mně zanechala ještě silnější dojem; všechny ty provázky a kolečka a jiné vrčící věcičky se mi jevily tak nádherné, že se to nedalo slovy vypovědět.

Strýček se zasmál a řekl:

„Dětem se takové hračky líbí. Jenže my nepotřebujeme ani přeslici, protože zvířecí kůže je stokrát teplejší a pohodlnější než tkané šaty. Vesničani jednoduše nemůžou stáhnout se zvířat kůži, poněvadž si už nepamatují hadí řeč a všichni rysi a vlci před nimi utíkají do křoví nebo naopak – skočí na ně a sežerou je.“

„A pak tam byl ještě kříž a na něm člověk a starosta Jan říkal, že je to bůh, co se jmenuje Ježíš Kristus,“ prohlásil jsem. Strýček už přece musí jednou pochopit, jak úžasné věci se ve vsi najdou!

Ale strýček Vootele pokrčil rameny a řekl:

„Jeden věří na duchy a chodí do posvátného háje, druhý věří na Ježíše a chodí do kostela. To je jenom nová věc. Žádný užitek z toho boha není, je to něco jako přezka nebo korále, prostě pro krásu. Něco na krk nebo na hraní.“

Urazilo mě, že strýček tak zesměšnil všechny ty moje zázračné věci, a proto jsem už nemluvil o lopatě na chleba. Strýček by zas určitě prohodil něco ošklivého, nejspíš to, že my přece chleba nejíme. Mlčel jsem a vrhal na něj zlostné pohledy.

Strýček se pousmál a řekl:

„Nezlob se, já dobře vím, že když dítě prvně uvidí, jak se žije na vsi, všelicos se mu honí hlavou. A nejenom dítěti, dospělému taky. Podívej, kolik se jich vystěhovalo z lesa do vsi. Mezi nimi i tvůj otec, on taky říkal, jak je krásné a vznešené žít ve vsi, a oči mu přitom zářily jako lesní kočce. Vesnice dohání k šílenství, protože oni tam mají opravdu spoustu zvláštního nářadí. Ale musíš vědět, že všechny ty věci byly vymyšlené jen z jediného důvodu – zapomněli totiž hadí řeč.“

„Já taky neumím hadí řeč,“ zabručel jsem.

„Neumíš, pravda,“ řekl strýček, „ale hned se ji začneš učit. Už jsi dost velký chlapec. Není to však lehké, proto se tím dneska moc lidí nezabývá a radši vymýšlejí všelijaké srpy a hrábě. Je to mnohem pohodlnější – když nepracuje hlava, pracují svaly. Ty ale můžeš začít, já tomu věřím. Sám tě budu učit.“

Za dávných časů bylo docela přirozené, že si dítě už odmalička osvojovalo hadí řeč. Tenkrát mezi lidmi byli úplní mistři na hadí řeč, ale ani ti, kdo se nevyznali ve všech záludných podrobnostech, se v každodenním životě bez hadí řeči neobešli. Všichni znali hadí řeč, protože od věků učili naše předky pradávni hadí králové.

V době mého narození se všecko změnilo. Staří lidé ještě do jisté míry hadí řeč používali, ale opravdových znalců bylo mezi nimi velmi málo; mladší pokolení se vůbec nerado namáhalo s učením tak těžkého jazyka. Hadí řeč není jednoduchá, lidské ucho stěží může zachytit všecky ty jemné rozdíly, jež odlišují jeden sykot od druhého a dodávají slovu docela jiný smysl. Podobně jako je lidská řeč zpočátku velice neobratná a neohebná, tak i všechny sykoty znějí nejprve úplně stejně. Kdo se chce učit hadí řeči, musí začít uvědomělým cvičením jazyka. Tento sval se musí trénovat, aby se jazyk obracel a mrštně kroutil jako u hada. To je zpočátku dost únavné, a proto se není co divit, že hodně lesních lidí pokládá takovou námahu za neúnosnou a dává přednost životu na vesnici, kde je to mnohem zajímavější a kde se bez hadí řeči obejdou.

Vlastně už ani nebyli správní učitelé. Odcizení od hadí řeči začalo už před několika generacemi, i naši rodiče dovedli používat z hadí řeči jen nejběžnější a nejjednodušší slova, například ta, která k vám přivolají losa nebo jelena, abyste mu mohli podříznout

hrdlo, nebo ta, co uklidní zuřivého vlka, jakož i všední tlachy o počasí a jiná podobná slova, která se můžou prohodit se zmijemi, co se plazí zrovna kolem. Mocnějších slov už nebylo dávno zapotřebí, neboť sykoty nejmocnějších slov – aby byly k užitku – hodily se jenom několika tisícům mužů, kteří už dávno v lese nežili. A tak mnoho slov z hadí řeči upadlo v zapomnění a v poslední době se už nikdo neobtěžoval naučit se ani ta nejjednodušší slova, neboť, jak už jsem řekl, nebylo to snadné. Proč se tolik namáhat, když se dá kráčet za pluhem a napínat svaly.

A tak jsem se octl v docela zvláštní situaci, neboť strýček Vootele plně ovládal hadí řeč – bezpochyby jediný člověk v lese. Jenom od něho jsem se ještě mohl naučit tuto řeč se všemi jejími jemnými odstíny. A strýček byl přísný učitel. Můj jindy tak laskavý strýček se najednou změnil v tvrdý kámen, jakmile šlo o hodinu hadí řeči. „Teď začne vyučování!“ oznámil stručně a donutil mě zas a znova opakovat všechny složité sykoty, takže mě večer bolel jazyk, jako bych jím kroutil celý den. Když pak přišla matka se svou losí kýtou, zavrtěl jsem ustrašeně hlavou – pouhá představa, že by můj ubohý jazyk měl po celodenním utrpení ještě žvýkat a polykat, znásobovala hroznou bolest v mých ústech. Matka byla zoufalá a prosila strýčka, aby mě tak nevyčerpával a učil mě ze začátku jen ty nejjednodušší sykoty, ale strýček s tím nesouhlasil.

„Ne, Lindo,“ řekl mé matce. „Učím Leemeta tak, aby už ani nevěděl, jestli je člověk nebo had. Já znám tu řeč tak, jak ji znali naši lidé v šerém dávnověku, a až jednou umřu, pak to bude Leemet, kdo nedopustí, aby byla hadí řeč zapomenuta. Možná se mu poštěstí vychovat si následovníka, možná svého syna, a tak ta řeč třeba nakonec nevymře.“

„Ty jsi ale umíněný a zlý jako náš otec!“ vzdychla matka a udělala mi na bolavý jazyk heřmánkový obklad.

„Copak dědeček byl zlý?“ zamumlal jsem s obkladem mezi zuby.

„Hrozně zlý,“ odpověděla matka. „Ne ovšem na nás, nás měl rád. Aspoň co pamatuju, vždyť už je mnoho let po smrti, a já jsem byla tenkrát malá holka.“

„Proč umřel?“ vyptával jsem se. Nikdy před tím jsem o svém dědečkovi neslyšel a teprve teď mi překvapivě došlo, že můj otec ani matka nemohli prostě spadnout z nebe, i oni museli mít rodiče. Ale proč se o nich nikdy nemluvilo?

„Zabili ho železní muži,“ řekla matka a strýček Voo-tele dodal:

„Nezabili, ale utopili. Usekli mu nohy a hodili ho do moře.“

„A co druhý dědeček?“ zeptal jsem se. „Musel jsem mít přece dva dědečky!“

„I jeho zabili železní muži,“ odpověděl strýček. „Bylo to v jedné velké bitvě, která se udála dávno předtím, než ses narodil. Naši mužové šli statečně bojovat proti železným mužům, ale ti je rozprášili. Naše meče byly příliš krátké a kopí příliš tenká. Jenže to by ještě nic neznamenal. Naši lidé nemívali nikdy zbraně, žádné meče ani kopí, ale měli Drakónu. Kdyby se nám bylo podařilo Drakónu probudit, byla by železná muže vmžiku pohltila. Ale bylo nás moc málo, mnozí z nás už žili ve vsi a nepřišli na pomoc, ani když jsme je prosili. A kdyby i nakrásně přišli, nebyla by jejich pomoc k ničemu, protože si už nepamatovali hadí řeč, a Drakóna vstane jen tenkrát, když ji povolají tisíce. A tak našim mužům nezbývalo nic jiného, než se pokusit bojovat s železnými muži jejich starými zbraněmi, ale to byl to beznadějný čin. Cizí věci nepřinesou nikomu štěstí ani zdar. Naši mužové byli pobiti a jejich ženy, mezi nimi i obě tvoje babičky, vychovávaly děti a umíraly žalem.“

„Náš otec ovšem v bitvě nepadl,“ upřesnila matka. „K němu se nikdo neopovážil přiblížit, protože měl jedové zuby.“

„Cože, jedové zuby?“

„Jako zmije,“ vysvětloval strýček Vootele. „Naši dávní předkové měli všichni jedové zuby, ale jak během času zapomínali hadí řeč, ztráceli také jedové tesáky. Během posledního století se moc často nevyskytovaly a já nevím o nikom, kdo by je ještě teď měl. Náš otec však jedové zuby měl a nemilosrdně jimi hubil nepřátele. Železní muži se ho báli jako ohně a utíkali o sto šest, když na ně otec vycenil ty svoje tesáky.“

„A jak ho teda dostali?“

„Přitáhli vrhač kamenů,“ vzdychla matka, „a začali ho zasypávat kamením, až ztratil vědomí. Pak ho železní muži s radostným jáсотem svázali, usekli mu nohy a hodili do moře.“

„Železní muži tvého dědu zběsile nenáviděli a báli se ho,“ řekl strýček. „On měl doopravdy divokou ná-turu a proudila v něm ohnivá krev našich předků. Kdybychom všichni zůstali takoví, nemohli by si železní muži stavět na naší zemi hnízdečka – popadli bychom je za krk a stáhli je z kůže. Jenže takoví lidi a národové už vymřeli. Ztrácejí zuby, zapomínají řeč – a nakonec se pokorně hrbí za pluhem a žnou srpem obilí.“

Strýček Vootele si odplivl a upřel na podlahu tak strašný pohled, že jsem si pomyslel – sveřepost urputného dědečka se tak docela nevytratila ani z krve jeho syna.

„Otec zařval ještě z vln tak strašlivým hlasem, že se železní muži rozprchli do svých zámků a zavřeli všechny okenice,“ zakončila matka tu smutnou historiku. „Od té doby uplynulo už třicet let.“

„Třeba jen proto by ses měl naučit hadí řeč,“ řekl strýček. „Vyplivni ten cumel z pusy a dáme se zas do toho.“

„Nech ho aspoň trochu odpočinout!“ škemrala matka.

„To nic,“ řekl jsem a snažil se tvářit statečně. „Jazyk už mě ani tak hrozně nebolí. Chci se učit.“

Lhal bych, kdybych tvrdil, že mi biflování hadí řeči vyhnalo hned z hlavy všechny sny o přeslici, hrábích a lopatě na chleba. Pořád jsem myslel na ty divy, které jsem viděl v domě u starosty Jana a jeho dcery Magdaleny, a dokonce jsem tajně zkoušel jednu lopatu na chleba udělat. Na postavení přeslice jsem ani nepomyslel, to náradí mi připadalo jak z jiného světa, to by obyčejný člověk nikdy nedokázal vlastníma rukama vyrobit. Ani ta moje lopata se mi moc nezdála, byla nějaká křivá a plná třísek. Nedalo se s tím nic dělat, přinést svou práci domů jsem si netroufal, a tak jsem ji nechal válet ve křoví.

Společně s Pärtlem jsme přirozeně vzpomínali na svoji návštěvu vesnice a usnesli jsme se, že se ještě jednou půjdeme na ten zajímavý dům podívat. Starosta Jan nás sice pozval, ale my jsme té vzpurné vesnici úplně nepropadli. Matčino a strýcovo vyprávění mi ji přinejmenším odcizilo. A tak jsem navrhl, abychom svou další návštěvu vesnice odložili do daleké budoucnosti. Pärtel tam sám jít nechtěl. Pozval jsem ho, aby se učil u strýčka Vooteleho hadí řeči, ale Pärtel sraštil nos a řekl, že už ho učí máma a že je to odporně těžké a že nějaké další hodiny přibrat nechce. A tak jsem zůstal strýčkovým jediným žákem.

Po prvních mučivých týdnech, během nichž se můj jazyk zdál několikrát větší než houba, si ústní svaly začaly nakonec na napětí zvykat a některý sykot zněl už jaksepatří. I když jsem si zpočátku osvojoval hadí řeč z poslušnosti a úcty ke strýčkovi, kterého jsem měl moc rád, později se mi začalo syčení dokonce líbit. Vzrušující bylo zkoušet hadí sykoty a vidět, že se mi daří, to když orli, kroužící vysoko na nebi, se náhle obrátili a snášeli se ke mně, nebo když sovy uprostřed bílého dne vystrčily hlavy z větví stromů a vlčice strnuly a rozkročily se, aby se daly pohodlněji podojit.

Jenom brouci nerozumějí hadí řeči, poněvadž jejich mozečky jsou pro takové učenosti příliš malé, stejně jako mozečky všech ostatních tvorů, co lezou v prachu.

Hadí řeč by nepomohla ani proti komárům nebo ovádům, nezabránila by ani včelímu bodnutí. Hmyz z pradávného jazyka vůbec nic nechápe, jenom odporně piští. Doposud to slyším, když jdu k prameni pro vodu; hadí řeč nenávratně vymizela, pištění se uchovalo.

Jenže já, mladý a žádostivý učeník, jsem nevěnoval hmyzu žádnou pozornost a prostě jsem ho zašlápl, když mi vlezl do cesty. Hmyz jako by do lesa nepatřil, podobal se poletujícímu smetí. Byl jsem okouzlen z té proměny, kterou jsem díky hadí řeči v lese vnímal. Dřív jsem si jenom tak běhal po lese, teď jsem si mohl s lesem i povídat. To mi připadalo nekonečně zábavné.

Strýček Vootele byl se mnou spokojený; tvrdil, že mám hadí řeč v krvi, a když nám došlo maso, dovolil mi přivolat si novou kozu. Zasyčel jsem, koza přiběhla, jakmile to uslyšela, a strýček ji zabil. Matka tomu všemu dojatě přihlížela. Bylo mi teprve devět let.

Nejpříjemnější pocit ze svého učení jsem ovšem měl, když jsem se seznámil s Intsem.

Toho dne jsem byl sám, strýček mi připravil k procvičování a zapamatování některé nové sykoty a já jsem ležel u malého pramene a syčel jsem tak horlivě, až se mi zauzlil jazyk. Najednou jsem uslyšel, že i někdo jiný syčí – hlasitě a ustrašeně.

Byl to mladý zmiják, na něhož útočil ježek. Hned jsem na ježka hrdě zasyčel, což se mi náramně povedlo. Každého tvora to mělo přikovat na místo, ale ježek si z mého zvolání nic nedělal. Pak jsem pochopil, že ten sykot mohl vydat i onen malý zmiják a že bylo ode mě nanejvýš hloupé snažit se pomoci hadovi hadí řečí. Kterýkoliv člověk znalý hadí řeči by s ním uspěl u každého, ale u hada by nezmohl nic. Hadí naučili tomu umění nás, nikoli naopak.

Malý hádek ode mne čekal jinou pomoc. Šlo o to, že ježkové byli ze všech živočichů nejhloupější a ani za několik miliónů let, co jejich rod běhal po zemi, se nedokázali naučit hadí řeči. A proto ani moje syčení, ani syčení mladého zmijáka nedolehlo k necitlivým uším

hlupáka. Ježek bez nejmenších cavyků hada napadl a byl by s ním jistě skoncoval, kdybych ho byl prudce neodkopl do křoví.

„Děkuju,“ zafuněl hádek. „S těmi ježky je to bída, jsou hloupí jako pařez, můžeš na ně syčet třeba až do smrti a nic to nepomůže.“

Moje hadí řeč nebyla ještě docela dobrá, ale přesto se mi neobratnými sykoty podařilo mladého zmijáka zeptat, proč ježka nekousl.

„To by nebylo nic platné, vždyť jsou jako pařezy, dočista tupí. Náš jed na ně nepůsobí, lezou si dál svým tempem. Ještě jednou moc děkuju! Mimochodem, tvoje hadí řeč je už docela dobrá. Neznám člověka, který by ji tak pěkně uměl. Můj otec říká, že kdysi s takovými lidmi často mluvil, ale teď že nedovedou nic víc než hadí řečí zabít kozu.“

Já jsem se trochu zastyděl, protože jsem sám nedávno za tím účelem hadí řeč použil, ale to jsem malému zmijákovi neřekl. Vysvětlil jsem mu tak dobře, jak jen jsem uměl, že mě učí strýček Vootele, a taky jsem řekl svoje jméno.

„Vím, kdo je Vootele,“ prohlásil zmiják. „Můj otec ho dobře zná. Mluví naší řečí opravdu plynule. Taky byl u nás. Jestli chceš, Leemete, můžeš k nám taky přijít. Anebo pojďme hned, povím otci a matce, jak jsi mě zachránil. Moje hadí jméno je pro tvou pusku hrozně složité, ale můžeš mi třeba říkat Ints.“

Já jsem hned souhlasil, že se zmijákem půjdu, protože jsem ještě nikdy neviděl, jak žijí hadí králové. To, že mě můj nový kamarád pozval mezi ně, bylo náramně vzrušující. Hadí králové byli mnohem větší a mohutnější než obyčejné zmije a měli na hlavě drobnou zlatou korunku. Ints ji ještě neměl, ale podle té jeho tloušťky a rozumu nemohlo být pochyb o tom, že je synem hadího krále. Hadích králů bylo mnohem méně než obyčejných hadů, byli jako ojedinelé mravenčí matky uprostřed miliónů drobných pracujících mravenců. Občas jsem je vídal, ale doposud jsem neměl

příležitost s nimi mluvit. Hadí králové si ani malých chlapců nešímalí, byli příliš důstojní a mocní.

Proto jsem byl tolik rozrušený, když mě Ints zavedl k velké díře a nařídil mi, abych vlezl dovnitř. Bylo mi trochu úzko, ale ne tak úzko, jako když jsem vcházel do domu starosty Jana – hadi byli přece jenom našinci, od nich se v žádném případě nedalo čekat nic zlého, ale přece jen. Cesta do hadího domu byla tmavá a dost dlouhá. Avšak Ints mi povzbudivě syčel po boku a to mě uklidňovalo.

Konečně jsme vešli do prostorné jeskyně. Co jen tam bylo hadů! Většinou obyčejné malé zmije, ale mezi nimi na tučet hadích králů. Všichni měli na hlavách nádherné korunky jako zlatavé květy šípkového keře. Největší z nich byl zřejmě Intsův otec. Ints mu vyprávěl o své záchraně, a to tak rychle, že jsem z toho překotného syčení nemohl dohromady nic vyrozumět. Veliký hadí král se na mě podíval a přilezl blíž. Uklonil jsem se a pozdravil ho, jak mě to naučil strýček Vootele.

„Obávám se, že ty, můj milý chlapče, jsi poslední z lidského rodu, od něhož slyším hadí řeč,“ řekl hadí král. „Lidé se už o naši řeč nezajímají a hledají lepší život. Tvůj strýc Vootele je můj dobrý přítel. Mám radost, že si vychovává nástupce. Jsi vždycky vítán v naší jeskyni, obzvláště po tom, cos zachránil mému potomku život. Ježci jsou pro náš rod velkým neštěstím. Jsou to nevědomé dubové palice!“

„Škoda, že lidi teď jdou v jejich stopách,“ ozval se jiný had z kouta. „Brzy budou stejní jako oni.“

„Není čemu se divit,“ dodal Ints. „Lidem se líbí železní muži a to jsou nejspíš příbuzní ježků, mají stejné bodliny. Lidi už železné muže krmí, žádný div, kdyby co nevidět začali i ježkům lít do misky mléko.“

Nato se ozval veselý smích.

„Železný muž není úplně takový jako ježek,“ řekl had, co prve mluvil. „Ježek svoje bodliny nikdy nesundává, ale železný muž si kabát svléká. Ježkovi náš jed

nic neudělá, ale jednoho železného muže jsem zrovna před několika dny kousl. Svlékl se, šel se vykoupat a šlápl na mě. Na toho muže jed zapůsobil – začal hrozně křičet a opuchat.”

Já jsem ještě nikdy neslyšel, že by had člověka uštkl, a ta slova mě vyděsila. Intsův otec to zpozoroval a konejšivě na mě zasyčel.

„Člověk, který žije v lese a rozumí naší řeči, je náš bratr,” řekl. „Ale člověk, který odejde navždy do vesnice a už nerozumí hadí řeči, ať obviní sám sebe. Když se k nám přiblíží, my ho zdvořile pozdravíme, ale když nám neodpoví, znamená to, že už není jako my. Je jako ježek nebo brouk a my ho neušetříme.”

„Proč to chlapci říkáš?” zeptal se třetí had, jehož jsem později poznal jako Intsovu matku. „Proč ho strašíš? Jeho se to netýká. Zachránil našemu dítěti život a my mu budeme navždycky vděční. Může k nám přijít, kdy chce, a zůstat tu, jak dlouho si bude přát. Od teďka je to náš syn.”

„Ano, je to tak,” přisvědčil Intsův otec. „Je to náš syn. A když můj přítel Vootele dovolí, rád ho ještě naučím některým slovům z hadí řeči. Za dávných časů to chodilo tak, že lidé a hadi se spolu často přátelili. Alespoň my, pokud jsme živi, bychom měli ten starý obyčej zachovávat. Pak ať se děje, co chce.”

Z Intse se stal můj velký kamarád. Seznámil jsem ho taky s Pärtlem, který nebyl tak zběhlý v hadí řeči jako já, ale trochu jí přece jen rozuměl. Mohl si tedy s Intsem povídat, složitější sykoty jsem mu však musel překládat. Během času se však Pärtel zdokonalil, neboť když si celé dny s hadem povídáte, pak se i s tím nejtupějším jazykem něčemu přiučíte. A to, že jsme s Intsem trávili hodně času, bylo docela přirozené, neboť hrát si ve třech je daleko zábavnější než ve dvou.

Byla tu ovšem ještě Tambetova dcera Hiie. Už trochu povyroستla, nepadala po každém kroku na zadek a my bychom ji byli rádi přizvali do spolku, jenže jí to nedovolili. Její otec Tambet už byl prostě takový. Zaprvé nesnášel mě, protože jsem se narodil ve vesnici, a myslel si, že jeho dcera nemá zapotřebí si s takovým klukem hrát. Zadruhé bylo podle něj zbytečné si hrát, mělo se pracovat.

Tambet patřil k lidem, kteří tvrdošjně odmítají přiznat pravdu, kterou mají všichni na očích – že les je pustý a bude ještě pustší. Pořád blouzní o nějaké zlaté estonské době, kdy se všechny národy světa třásly před naší Drakónou a lesy byly plné lesních syčících mužů, kteří jezdili na vlčích hřbetech a hltavě chlemtali jejich tučné mléko. Proto měl ve svém chlévě na sto vlčic, dojíl je a cvičil; nechápal, že už dávno nežije v lese dost lidí, kteří by na takovém stádu jezdili, a stejně tak nebyl nikdo, kdo by dokázal vypít tak šílené množství vlčího mléka. Ostatní lidé zmenšili svá vlčí stáda a zvířata vypustili do lesa. Proč by měla osamělá stařena

chovat deset vlčic, když neměla ani jedno dítě nebo vnouče? Stačila jí jedna vlčice. Ne tak Tambet, ten naopak pokládal vyhánění vlčic do lesa za neslýchanou mrzkost a zradu na pradávném způsobu života.

„Za časů našich předků nepobíhala volně po lese jediná vlčice,“ říkával rozhořčeně. „Všechny pěkně stály v chlévě, nechaly se dojit a byly připravené odvézt člověka na svém hřbetě do boje.“ Nezajímalo ho, že už nikdo do boje nechodí; jako by to nechápal a jen občas cítil, že opravdu halí život do nějaké husté mlhy, jež zavádí hlupáka na scestí, z něhož by mohl lehce vyváznout. Byl skálopevně přesvědčen, že se ta mlha rozplyne, a pak se zase začne žít jako za starých dob. Proto své vlčí stádo nesnižoval, ale naopak zvyšoval, chytal volně pobíhající vlčice, které nebyly podle něho stvořeny proto, aby běžaly po lese, ale aby sloužily lidem. Chov takového stáda přirozeně vyžadoval spoustu zbytečného času a starostí a to byl jeden z důvodů, proč si Hiie nemohla s námi hrát. Musela vlčice dojit a házet jim krmení, třebaže byla ještě malá. Moje matka to pokládala za hrozný zločin a často, když přišla domů, svolávala na Tambeta a jeho ženu hromy a blesky za to, že svou dceru mučí příliš těžkou prací.

„Dneska jsem šla zase kolem Tambeta a koukám, jak ubohá Hiie zabíjí zajíce,“ vyprávěla. „Bylo mi jí hrozně líto, když jsem to viděla. Velký houf zajíců zahnaných do kouta zahrady a zcepenělých hadí řečí a malá Hiie jim usekává hlavy sekerou. A ne aby jí dal Tambet hezkou malou sekerku, kdepak – sekera byla větší než to dítě! Hiie je přece tak maličká, jen s bídou mohla zvládnout takovou hroznou námahu. Sekala a sekala a z očí se jí proudem řinuly slzy. Když všecko rozsekala, začala zajíce házet vlčicím. Proč by měl mít člověk na dvoře tolik vlčích čahounů? Ať běhají po lese a hledají si sami potravu! Ten Tambet je kručas a hotový blázen! Mučí vlastní dítě! A Mall je ještě horší – co je to za matku, když nechá svou vlastní dceru dělat ta-